

I R O D A L M I K V A R T E T T

TAR SÁNDOR SZÜRKE GALAMB CÍMŰ REGÉNYÉRŐL BESZÉLGET
ANGYALOSI GERGELY, BÁN ZOLTÁN ANDRÁS, BECK ANDRÁS ÉS RADNÓTI SÁNDOR

Bán Zoltán András: Tar Sándor regénynek alcíme: bűnregény. Ebből következik néhány dolog. Először is ez egy krimi, annak készült a *Beszélőben*, aztán folytatódott az *ÉS*-ben. Mi, Mosonyi Alizzal azzal a szándékkal hirdettük meg még a hetilapban ezt a pályázatot, hogy felderítsük, lehetséges-e magyar krimi írni. Olyan krimi tehát, amely a magyar világot ábrázolja. Vajon sikerült-e Tarnak? Ez az első kérdésem. A másik, ami nagyon fontos dolog szerintem, és alapvetően meghatározza a regény szerkezetét, hogy itt tulajdonképpen folytatásos regényről van szó. Szerintem sajnos ez érzékelhető is a formálásban. Nekem az volt az érzésem, amikor végigolvastam, hogy rettentően mozaikos, bizonyos értelemben szétesett, szétszilálódott szöveg, nagyon sok szálát nem tudtam követni, és talán az író sem tudta követni önmagát. Mint ha maga Tar sem tudta volna, hogy pontosan mit is akar.

Angyalosi Gergely: Nekem nagyon tetszett a könyv, nagy élmény volt, mert valóban az első magyar krimi, amit olvastam. Döbbenetes erejű a miliórajza, amelyben könnyen fölismerhetjük Debrecen városát és környékét. Vértfagyasztó ez a milióábrázolás. Ugyanakkor értem, hogy miért említet a mozaikosságot és a szétesettséget. A mozaikosság stimmel, de úgy érzem, hogy Tarnak sikerült a részekből, a folytatásokból való összeállítás kényszerűségét erőnné változtatnia. Zseniális, éppen abban, hogy nem minden rész funkcionális. Tehát nem lehet minden egyes betoldást vagy elemet a központi sztorinak alárendelni, ami maga is több szála ágazik szét. Azt is nagyon jónak tartom, hogy nincs egyetlen cselekmény a regényben. Valamilyen ponton a Rossz működni kezd a városban, és a Rossznak ez a szerteágazó jelenléte mindenkit becsap, átver, misztifikálja az egész helyzetet. Mintha bizonyos szemszögből a dolgok egyetlen szálon futnának, más szemszögből viszont diszparát elemekre hullik szét az egész, ezt nagyon jó, nagyon izgalmas szerkezetnek vélem. Első megközelítésben azt tudom mondani, hogy a *Szürke galamb* valóban magyar krimi. Felvetődik a kérdés, hogy a rendszerváltozás előtt lehetett volna-e ilyen krimi írni. Szerintem nem. Akkor

a rendőrség politikai struktúráját is ábrázolni kellett volna, és az megölte volna ezt a kicsit misztikus, kicsit fantáziáló rétegét a szövegnek.

Beck András: Abban teljesen egyetértek veled, hogy Tar Sándor rendkívüli atmoszféra-teremtő képességgel rendelkezik. Fél oldalon, egy oldalon dermesztően pontos jeleneteket állít elénk. A *Szürke galamb* is ilyen dermesztő, súlyos, brutális képekkel indul, és kétségtelen, hogy Tar nagyon sokat tud arról a világról, ami itt a szemünk elé tárul. A problémát abban látom, hogy az anyag, ami lényegében azonos a novelláinak az anyagával, itt egy nagyobb formában kénytelen elrendeződni, ebben kell valahogy összerázódnia. A nagyon jó harminc oldal után engem akkor kezdett valami zavarni, amikor elkezdődött a voltaképpeni krimi, és megjelentek a rendőrök. És bár abban valószínűleg igaza van Angyalosinak, hogy ennek a kriminek a világa és a környezetrajza tényleg jellegzetesen magyar, a rendőrök számomra mégis elrajzoltak tűntek. Lehet, hogy azért, mert én nem ismerem eléggé a rendőrség világát, de a négy fő rendőrfigura, ha jól emlékszem, Csiszár, Bordán ezredes, Molnár és a Kapitány mindenesetre túlságosan színes egyéniség.

B. Z. A.: Szellemesen is beszélnek helyenként.

B. A.: Lehet. Bár én inkább erőltetettnek éreztem ezt a kedélyeskedő, brutalitással átítatott rendőrdumát. A helyzet az, hogy nagyon nehéz feladat a magyar rendőr alakjának megformálása. És itt nyilván nem a közrendőrre gondolok, hanem a detektívre, tehát arra, akit nehéz függetleníteni a krimik és akciófilmek amerikai nyomozójának figurájától. Tarnál is érezhető ez a hatás, a rendőrök olyannyira nem hétköznapiak, hogy már-már az emberi képességek határán is túlrendülnek. Például Csiszár lábán párszor átmegy az autó, mégis elszalad, miután kitépte a kezét a bilincsből. Vagyis a hangsúlyozottan magyar rendőr átcsúszik egy nagyon is amerikai típusú figurába.

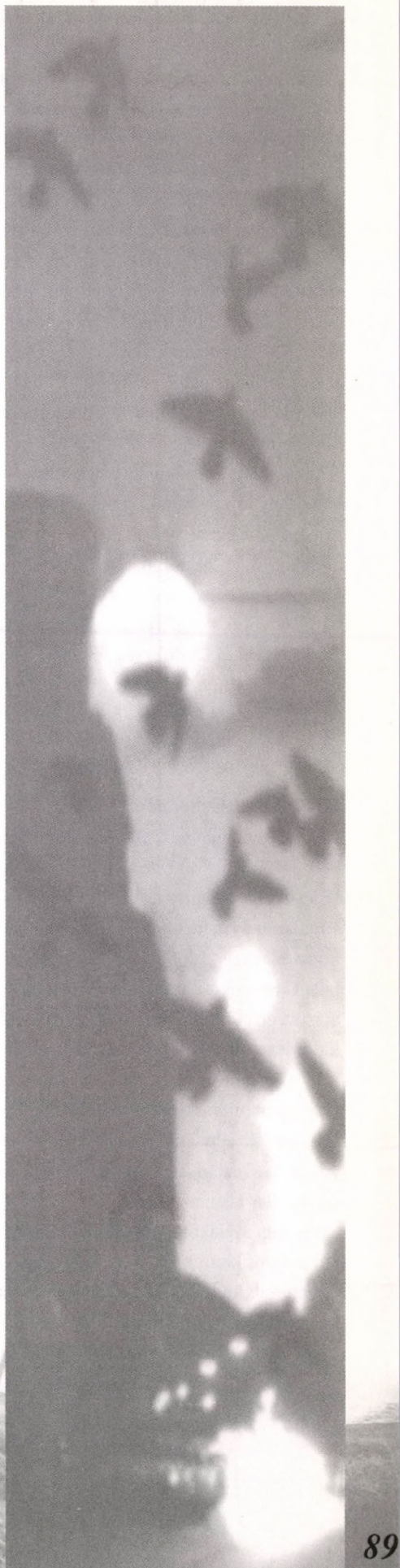
A cselekmény valóban több szálon fut, és ez nem is baj. De a végére mintha mégis elfogytak volna a szálak. És inkább elfelejtődtek, nem pedig megoldódtak. A galambok is eltűntek valahol félúton. A krimi a végére nem igazán állt össze, legalábbis számomra.

A másik problémám, hogy Tar világa alól, melyet plasztikusan és valóban nagy erővel képes megjeleníteni, ezúttal mintha kicsúszott volna a talaj. Kicsit elszabadultak a vérengzések, néha teljesen öncélúvá, esetlegessé váltak. Egyszer csak a Sólyom nevezetű őrmester egy Rókaként emlegetett valakit üldöz, majd letépi és zsebre vágja az ujját, aztán kicsit nyakatekert módon kidobja ellenfelét az erkélyen. Nem nagyon értettem, mi ez. Máshol felbukkan valaki, akit pillanatragasztóval ölnek meg. A figurák jelentős része csak annyi időre bukkan fel, ami ahhoz elég, hogy meghaljanak. Az volt a benyomásom, hogy a drasztikus jelenetsorok veszítenek erejükből ezzel a halmozódással, és a regénybeli erőszak pusztán ornamentikává válik.

Radnóti Sándor: Abban kétségkívül megegyezhetünk, hogy vannak szerkezeti problémái a regénynek. Én mégis, nagyjából egyetértve Beck András leírásával, az ő problémakatalógusával, szeretnék javasolni egy nézőpontot, ahonnan nézve ezek nem, vagy legalábbis kisebb súlyú problémák. Tar jelentőségének egyik legfőbb oka, és ez biztosítja nagyon különleges, speciális helyét mai irodalmunkban, hogy rendkívüli életismerettel rendelkezik. Néhány hónappal ezelőtt átnéztem a Tar-könyvek recepcióját, és azt láttam, hogy a bírálatokban állandóan felmerül e könyvek szociográfiai jellege. Nem kevés kritikus arca verítékével próbál metafizikai elemet adni Tar művészetének, tiltakozik, és hevesen elutasítja e művek szociográfiai jellegét. Magam ezt nem tenném, mert kétségtelen, hogy mély és rendkívüli jelentőségű könyveket lehet írni szociográfiai elemekből, szociográfiailag azonosítható, empirikusan meglévő és empirikusan felismerhető dolgok alapján. De nem vitás, hogy itt most valami másról van szó, helyesebben Tarnak ez a tehetsége vagy képessége is jelen van a könyvben, de van valami más is. Ez pedig tényleg a bűnregény kérdésével függ össze. Tudni kell, hogy a szó Bán Zoltán Andrástól származik...

B. Z. A.: Büszke is vagyok rá, de sajnos nem hiszem, hogy ez a szó megragad a köznyelvben.

R. S.: ...és amikor meghirdették a heti *Beszélőben* a bűnregénypályázatot, voltál olyan kedves, hogy engem kértél fel a bevezető esszé megírására, ahol én felvettem azt a kétségkívül szociográfiai vagy realiztikusabb szempontot, hogy milyen nehézséget okoz magyar anyagból csinálni krimi. Olyan banális dolgokat mondtam, hogy egy ország, ahol sokan feljelentenek, ahol néhány óra alatt ki lehet menni az országból, és sok más egyéb, nagyon rossz terep egy nagyszabású krimi megteremtésére, és ezért bárki, aki krimiírással foglalkozott az elmúlt évtizedekben vagy még régebben Magyarországon, gyakran idegen nevet választott, és idegen környezetbe helyezte figuráit. Magyarország, a magyar társadalmi viszonyok szűkössége, az ország kicsisége alkalmatlan a krimire. De most valami más történik

Tar regényében, hiszen két elem jelenlétét érzi az ember állandóan. Az egyik az, hogy minden hihetetlenül valóságos, a másik, hogy hihetetlenül fantasztikus minden. Azt javaslom, hogy fogjuk fel ezt egy olyan fantasztikus regénynek, amelyben a fantasztikus elem maga a bűn.

Ugyanis meg kell különböztetni kétfajta fantasztikus irodalmat, Adorno beszél erről valahol. Az egyik a régi típusú, amelyben nagyon jól el van különítve a realitás szintje, és az, ami a fantazmagóriák világában történik. A régi, a XIX. századi fantasztikus irodalom teljes mértékben ebben a körben működött, gondoljunk csak például E. T. A. Hoffmann-ra. A XX. században azonban megváltozik a helyzet, és maga a fantasztikum válik realitássá. Ennek az ábrázolásmódnak klasszikus példája a bogárrá változott ember Kafkánál, ahol a novella minden retorikus eleme azt sugallja, hogy ez nem a realitás szintjétől elkülönített fantasztikus szint. Hiába próbálták ezt allegóriának, szimbólumnak meg az ördög tudja micsodának elnevezni. Hanem ez a valóság, ez a legkeményebb valóság. Hasonló a helyzet a Tar-regényben, noha valószínűtlen, hogy egy adott időpontban, egy adott körben bárhová vetül a regényírói reflektor, bárhová világít be, egy város legkülönbözőbb szegleteiben mindenütt szörnyű bűnökre talál. Ám ez a szörnyű bűn most az a fajta fantazmagória, ami egyszerre realitás és fantasztikum. Ezt érzem én a regény jellegzetességének.

B. Z. A.: Amit mondasz, arra tudok egy idézetet, kiírtam, a 230. oldalon található. Azt írja, hogy "ez a város megőrült, ez nem járvány, itt már mindenki magától hülye". Ez tulajdonképpen téged támogat, bár én nem hiszem, hogy a fantasztikum komolyan jelen van a regényben. Inkább azt hiszem, hogy ez mégiscsak egy naturalista regény, ha ugyan ez a szó jelent ma még valamit. A fantasztikumot ott látom bekerülni a szövegbe, amikor behozza az Apostolokat, ezt a tizenkét, különleges módon kiképzett szuperzsarut, akik valamilyen misztikus módon tartanak kapcsolatot egymással. Ez is a Beck által említett amerikai elképzelésekkel rokon elem.

Az kétségtelenül igaz, hogy Tar életismerete bámulatos, és ebben a tekintetben teljesen egyedülálló a mai magyar prózában. Bár talán az is igaz, hogy azért most egyetlen emlékezetes regényalakot sem sikerült teremtenie. Nincsenek sorok, elmosódottak az arcok. És rengeteg a túlzás, ebben is egyetértek Andrással. Itt a lelegeklátásabb eset az általa is említett erkélyjelenet, amikor Sólyom zászlós előbb kitöri Róka ujját, aztán kidobja az emeletről. És ezt követően már-már

humorisztikus, hogy a lakásban lévő férj meg a feleségét löki utána. Ha már itt nagyban megy a gyilkolászás, akkor miért ne szabaduljunk meg az unt asszonytól is egyidejűleg, gondolhatja a férj magában. Én ezt már teljesen elvadultnak látom, és inkább valami groteszk bohóctréfának vélem. Arról nem szólva, hogy Sólyom egy mondatban odaveti, ezentúl Róka ujjával fogja kitörölni a seggét. Nem túl bátran mondom, hogy mindez ízléstelen. Aztán megemlíthetném még, hogy Molnár állandóan a vázába vizel a lakásában, lusta ugyanis kimenni a vécére, és szobája tömve a telehugyozott vázákkal. Ezek nekem bántóan naturalista és tulajdonképpen gusztustalan dolgok. És hány hasonló részletet lehetne még említeni! Még egyet feltétlenül, azt a jelenetet, melyben kötőtűt szúrnak a kisgyerek agyába.

R. S.: Igen, ez tényleg nehezen elviselhető jelenet.

B. A.: Hogy mi elviselhető, és mi nem, az számomra mindig attól függ, mit tud elfogadtatni velem az adott könyv egésze. Nemrég olvastam Bret Easton Ellis *Amerikai psycho* című regényét. Ebben a perverzió és a brutalitás olyasféle tombolásával találkozhatunk, ami mellett a Bán által nehezményezett példák elszürkülnek. Az erőszak ott nagyobb dózisokban, de sokkal ökonomikusabban van adagolva, mint Tarnál. És az az életvízió, mely egy egészen más társadalmi réteghez és életformához kötődik, s végül is egyetlen személyre van szabva, mégis teljesebb univerzumot alkot, mint Tar jóval extenzívebb regényvilága. Sándor azt mondta imént, hogy a Tar-próza kritikai befogadásának egyik jellemzője, hogy életanyagát igyekeznek elválasztani szociográfiai meghatározottságtól. Valamiféle metafizikai elemmel ruházzák fel írásait, hogy ezáltal irodalommal emeljék. Nekem az az érzésem, mintha ezúttal maga az író szolgáltatná ezt a metafizikát, ami a regény alcímével függ össze. Eszerint nem bűnügyi regényt, hanem bűnregényt olvasunk. Az egész város, kvázi az egész ország, meg talán az egész világ egy nagy bűntanya, és az említett reflektor bárhová fordul, mindig valamilyen bűnre vet fényt. Ahogy a regény egyik szereplőjének szájából elhangzik: "a pokol pedig a földön van, és életnek hívják." Olyanféle apokaliptikus kép tárul fel, amely Krasznahorkai műveivel rokonítható, leginkább *Az ellenállás melankóliájának* világképével. Krasznahorkai regényét én meglehetősen sikerületlen munkának tartom. Most persze egy másik műről beszélünk, de azért említem mégis, mert Krasznahorkai kudarca kapcsolódik a *Szürke galamb* problémájához. A kárhozat és a pusztu-

lás mindkettőben létállapottá válik, teljes világgá lesz a bűn és a pusztulás világa. Ez pedig a maga tételszerűségével engem mindig zavar. Az a sorsmassza, mely Tar novelláiban újra és újra arcot és alakot kap, itt az alcím sugallata szerint metafizikáivá növesztett bűn illusztrációjává válik. Talán ezért sem sikerült ezúttal emlékezetes alakokat teremtenie. Ahogy Krasznahorkainál, itt sem történetet olvasunk, hanem egy állapot regényét. Mándy kései művészete jut még eszembe, melyben a pusztulás szintén mindent magába szippant. Három eltérő író, persze, de hozzám Mándy világa áll legközelebb. Éppen azért, mert nála nem látom ezt a tolakodó metafizikát.

R. S.: Nem arról van-e szó, hogy Tar számára mindig is problémát jelentett a nagyforma? Tar eredendően novellista, a kis formák világában érzi magát otthon, és most valahogy meg kell teremtenie a nagyforma egységét. Máshol úgy teremtetten meg az egységet, hogy benézett egy utca házaiba, és a házakban hömpölygő történeteket fűzte mintegy az utca tengelyére. Itt a bűnre fűzi fel a történeteket, ami persze nehezebb és bonyolultabb dolog, hiszen az utca mint topográfiai egység szinte természetes módon teremti meg a történetek közösségét.

Érdekes az összehasonlításod, András. A Krasznahorkai és Tar antropológiája közötti hasonlóságot belátom, viszont Mándynak, azt hiszem, egészen más az emberképe. Az ő hangulati miniaturizáló eljárása kiiktatja az olyan nagy tetteket, mint amilyen a bűn. Az tűnik számomra nagyon érdekesnek ebben a regényben, hogy az emberi nyomorúság, ami mindig is Tar témája volt, amit szociológiailag a pénztelenséggel, az ínséggel, a nyomorral alapoz meg, az alkohol segítségével pedig nagy antropológiai nyomorúsággá növeszt fel, azt itt a nyomorúságnak és a bűnnek az egymáshoz való rendkívüli közelítésével éri el. Gondoljunk a Néger csúfnevű fiatal srácra, aki az egyik viszonylag tiszta hőse a regénynek. De mellékesen ő sem bánná, ha az apja meghalna a galamblevestől. Azzal kétségtelenül egyet kell értenem, hogy nincs meg az íve a regénynek, és ahogy bonyolódik a történet a sok kis novella révén, nehezen tudja megteremteni az egységet. Vitathatatlan, hogy vannak szálak, amik nincsenek is elvarrva. Mégis a bűn mellett a galambmotívum is ad bizonyos egységet a szövegnek. Mert a galamb ugyebár érdekes állat, mintegy kettéosztja a világot, vannak, akik imádják és etetik és vannak, akik utálják, és azokat is utálják, akik etetik. Olvasás közben gyakran jutott eszembe a bécsi kabarettistának, Georg

Kreislernek egy remek dala, amelyben hihetetlenül behízsgó édességgel azt énekelte, hogy menjünk ki a parkba galambokat mérgezni. *Galambmérgezés a parkban (Taubenvergiften im Park)*, ez a címe a nótának. A csúnya verebeket majd elkergetjük, csak a drága, zűsz galambokat mérgezzük meg.

A. G.: Azt gondolom, nem szabadna elfelejtenünk, hogy végül is egy krimiről van szó. A bűnregény tanulságos kifejezés, és elképzelhető, hogy munka közben hatott is Tarra, aki azt remélhette, hogy a bűnre mint metafizikai szálra valóban fel-fűzheti majd ezt a sok, szétesett apró sztorit. De ezzel együtt is krimiről van szó, s ennek a műfajnak nemzetközi szabályaihoz bizonyos mértékig alkalmazkodni igyekszik. Ilyen végül a győztes párosnak, Malvin örmesternek és Molnár hadnagynak a szerelme, akik gyakorlatilag örökbe fogadják a Néger becenevű jóravaló, de sok csínytevésre képes csirkefogót. Megmenekül a hadnagy kisgyermek, aki állandó veszélyben forog a regényben. Ezek olyan kliséi a nemzetközi kalandfilm és krimiírás szabályainak, amelyeket Tar jogosan használ fel. Így hát nem gondolnám, hogy ezt a szemére kellene vetni. Úgy érzem, hogy a főszálat sikerült megoldania. Veletek elmentben én nem találtam olyan motívumot, amelyik ne lenne elvarrva. Olyanokat találtam, ezt szeretném megismételni, amelyek logikája szándékosan nincs bekötve a főcselekménybe, de ezek viszont egy másik szálon hozzátartoznak a szöveg monotonijának a megteremtéséhez, amit én ugyancsak nem kárhoztatnék, hiszen ez teremti meg azt a sajátos, dermesztő hangulatot, amelyről Beck is beszélt. Megértem Bánt, hogy belőle ellenállást vált ki a szöveg, magam is hasonlóan éreztem; mint derék literátus értelmiségit, engem is sokkolt ez viaszszalanti testi-lelki nyomor. Bán naturalista részeket emleget, neki ez volt a sokkoló, engem, másodjára olvasva a regényt, sokkal kevésbé irritált a dolog, és sokkal jobban tudtam az írói megoldásokra összpontosítani.

A metafizika problémája nagyon érdekes, az jutott eszembe, hogy Tarnak még szociografikusabb írásaiban is mindig volt valami sajátos metafizikája. Ez – némileg leegyszerűsítve – itt is, másutt is a cigányság ábrázolásához kapcsolódik. Talán emlékeztek arra a jelenetre, amikor Goda Albertet egy Jása nevű titokzatos vezető végigkíséri egy föld alatti labirintusszerű útvonalon. Ennek az útnak a leírása szerintem remek írói teljesítmény: olyan, mintha a pokolba ereszkednénk alá, a pincébe, ahol az apró vidám kis gyilkosok tömege veszi körül. Mintegy körültáncolják az elkárhozni készülő Godát. Valóban lejut a pokolba, és ez az a pokol, amely ösz-

szeér a mennyországgal, ez a legvégső emberi kiszolgáltatottság, ahol a bűn már elveszti az értelmét, a bűn összeír a megváltással. Ha valaki lejutott a legmélyére a dolgoknak, akkor gyakorlatilag majdhogynem fölmentetik a bűn alól.

Ez persze már nem a bűnregény vagy a krimi kliséje. De kétségtelenül több szinten is érvényesülő metafizikai szerkezetről van szó: gondoljuk meg, hogy a főbűnös, a Nyúlászú számára is van valamiféle megváltás, hiszen megmenti Molnár gyerekét. Tehát egyrészt krimivel van dolgunk, másrészt a regényben megtalálható mindaz az egészen elképesztő valóságismeret, amiről eddig beszéltünk. Hiszen ha felsorolhatnánk, hányféle helyszín, hányféle embertípus, hányféle szituáció szerepel a könyvben, amelyek legapróbb részleteit szuggesztíven tárja elénk, akkor világos lenne, hogy ez döntő része a regénynek. Végül pedig ott van a szöveg imént említett metafizikus rétege, amelyet Sándor úgy jellemzett, hogy a szerző a bűn problematikájának tengelyére akarta felfűzni a művet. Úgy gondolom, végül a krimiszáznak is előnyére vált, hogy nem minden motívumot tudunk értelmezni menet közben, hogy nem minden egyértelmű.

Hozzáteszem még az alakok ábrázolásának a kétértelműségét. Csiszár őrnagy meglehetősen szürke figurának mutatkozik az elején, akit állandóan megaláz a főnöke, hülye helyzetekbe keveredik stb. stb. Csak lassan bontakozik ki valódi alakja. Tar játszik az olvasó megfektési képességeivel, időnként félrevezeti, csapdába csalja. Valószínűnek látszik, és ebben igazat adok nektek, hogy egy alapos szerkesztés javára vált volna a szövegnek, javasolni lehetett volna bizonyos részek újragondolását vagy megkurtítását, netán több húzást. Az igazi problémának mégis azt tartom, hogy az író egy bizonyos ponton *elmagyarázza*, mintegy szájba rágja, hogy miről is szól a regénye. Tehát megoldja az olvasó helyett. Olyan passzusokra gondolok például, mint a 169. oldalon található szöveg, amikor a diliházba bekerülő énektanár kifejti, hogy ez az egyetlen normális hely a városban, mert, idézem, "odakint az emberek másként viselkednek, mert történt valami, ami elszábadította bennük addig elfojtott érzelmeket, vágyaikat, szenvedélyüket, gyűlöletüknek hirtelen gátja szakadt és tárgya lett". Ez nem túl szerencsés megoldás. Egyébként egyetértek Sándorral: nagyon fontos és lényeges mozzanat, hogy a fantasztikumot úgy használja, ahogy eddig nem használta korábbi műveiben. Tehát szabadon és játékosan él a fantasztikum lehetőségeivel.

R. S.: Bán Zoltán András felvetett egy hihetetlenül földhözragadt szempontot, nevezetesen azt, hogy ez a regény folytatásokkal született, a pályázat kiírása eredetileg nem egy egész műre, hanem csak annak első fejezetére vonatkozott. Mármost az első rész azt ígéri nekünk, hogy az ott bemutatott családdal történnek majd az események, az apával, az anyával, a fiúval és a lánnyal, aki halálának mindenki örül, legalábbis megkönnyebbül tőle. Ám az egymás után következő részekben egyre világosabbá válik, hogy nincs ilyen egyenes vonala a történetnek, hanem mint Bán helyesen mondta, kis mozaikokból áll össze a regény, amelyek között tényleg nagyon sok az igazán remek. Most valóban kérdés, hogy ez visszatérés a magyar irodalomnak egy nagyon áldásos helyzetéhez, amikor még volt tárcaregény, és az egyes, önmagukban is remek kis részek nagyon élvezhetőek voltak. Egy időben ez valóban meghatározta a magyar regények formáját. Abban viszont kételkedem,

hogy itt a krimifívet képesek vagyunk végigkövetni. Azt hiszem, hogy a *Szürke galamb* hetenkénti olvasásban követhetetlen, még ha elképzelek is egy olvasót, aki a *Beszélő* után az *ÉS*-ben is folytatta.

A. G.: Állítom, hogy elvarrta az összes szálát.

B. A.: Számomra sok homályos mozzanat maradt. Persze lehet, hogy ez nem baj, de engem mégis érdekelt volna pár részlet a járvánnyal kapcsolatban. Például, hogy mi vetett véget neki. Ha jól vettem ki, a galambok terjesztették, de róluk egy idő után nem sok szó esik. Ez is megoldás persze, de talán nem a legjobb. Az ilyesfajta, krimiszerű részletek hiánya nem véletlen. Szó volt róla, hogy Tar nem bűnügyi regényt írt, hanem bűnregényt. Működik itt persze a krimieffektus is. Várjuk, hogy mi sül ki a végére. De a könyv igazából mégsem egy nyomozás története, hanem bűnlajstrom.

R. S.: Az kétségtelen, hogy Tar nem fáradt a fertőzés miként-jének tudományos megalapozásával. Becsületszóra el kell hinnünk, hogy van valami méreg, amitől – részben a galambok közvetítésével – vérhányásban meghalnak az emberek.

B. Z. A.: Gergely, nekem van hozzád egy kérdésem. Említetted a krimikliséket, és konkrétan kiemelted a regény végét. Most azt kérdelem: nem ironikus ez a zárlat? Mert az amerikai krimikben egy nagyon szép szöke emberpár szokott megdicsőülni a végén. Itt meg Malvin őrmester, aki kétségtávol nem egy Cindy Crawford, és Molnár sem az a kimondott Richard Gere, szóval nem gondolod, hogy ez ironikus befejezés? Persze talán nem az, ha hangsúlyozzuk, hogy ez *magyar* happy end.

A. G.: Ugyan miért lenne ez ironikus?! Mire vonatkozhatna az ironia?! A befejezés szintén a Tar-féle metafizikához tartozik. Azzal sem értek egyet veletek, hogy a regényben teljesen egynemű a bűn világa, abból nem lóg ki senki. Az igaz, hogy senki sem makulátlan vagy abszolút pozitív hős. (Talán egy kivétel mégis akad, az Enikő nevű kislány, nála a külső szépség tulajdonképpen belsővé válik.) De egyébként arról van szó, hogy vannak emberek, nagyon kevesen, akik még nem kárhoztak el teljesen, akiknek még van esélyük, hogy kimásszanak a tökéletes kárhozatból. Az egyik Molnár hadnagy, alkoholista, cinikus, nem tudom miféle állat, de zsigerileg undorodik a rossztól, szereti a kisgyermekét. Egyébként ez is

egy nemzetközi klisé, hogy a rendőrnek egy kurvától született
gyerekét elrabolják. Aztán Malvin őrmester, aki mindig csak
azt mondja, hogy ezek mind egyformák...

R. S.: Mármost a férfiak...

A. G.: Igen, a férfiak mind egyformák. Ez is közhely, de Malvin őrmesterben kétségkívül van valami eredendő jóság. A zárlatban szó sincs iróniáról.

B. Z. A.: Hát nem tudunk megegyezni, de Angyalosi és Radnóti érvei hatására, magam most sikerültebbnek látom a regényt.

B. A.: Én összességében továbbra sem.

B. Z. A.: De abban talán megállapodhatunk, hogy Tar nagy lépést tett a magyar krimi megteremtése érdekében. Hogy ez most valóban krimi vagy inkább bűnregény, vagyis hogy a szociografikusan megalapozott valóság vagy inkább a metafizikus, fantasztikus elem dominál, vagy netán mindkettő egyforma erővel van jelen a regényben, gondolom, ez még termékeny viták tárgya lehet a jövőben.

Tar Sándor: Szürke galamb. Bűnregény.
Magvető 1996, 289 o., 780 Ft

